

Dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas*
Mr. sc. Marin Bonačić**

SEMINAR

NAJNOVIJA PRAKSA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U KAZNENOPRAVNOM PODRUČJU

13. i 14. studenoga 2012., Strasbourg (Francuska)

U Strasbourgu (Francuska) 13. i 14. studenoga 2012. u organizaciji Akademije europskog prava (ERA) održan je seminar pod nazivom *Najnovija praksa Europskog suda za ljudska prava u kaznenopravnom području* (engl. *Recent Jurisprudence of the European Court of Human Rights in the Area of Criminal Law*). Cilj seminara bio je pružiti detaljan pregled judikature Europskog suda za ljudska prava koja se odnosi na kazneno pravo i kazneni postupak, s težištem na presudama iz 2011. i 2012. godine. Seminar je bio koncipiran tako da su prvog dana održana izlaganja, a drugog dana su sudionici pratili raspravu pred velikim vijećem Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Allen protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (zahtjev br. 25424/09). Sudjelovalo je oko 45 sudionika iz redova sudaca, tužitelja, odvjetnika, policije i akademske zajednice.¹

Glavne teme razmatrane na seminaru bile su: obveza provođenja učinkovite istrage teških zločina i pravo na život (čl. 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda - EKLJP), obveze policije i zatvorskih vlasti prema osobama u pritvoru (čl. 3. EKLJP), zakonitost uhićenja i oduzimanja slobode (čl. 5. EKLJP), dokazi prikupljeni pomoću posebnih istražnih tehnika (čl. 6. st. 1., čl. 8. i čl. 13. EKLJP), pretpostavka nedužnosti (čl. 6. st. 2. EKLJP), pravičnost saslušanja, jednakost oružja i privilegij protiv samooptuživanja (čl. 6. st. 1. EKLJP) te prava obrane i pomoć koja treba biti pružena okrivljeniku (čl. 6. st. 3. EKLJP).

Izlagачi na seminaru bili su **Françoise Tulkens**, bivša sutkinja Europskog suda za ljudska prava (1998.-2012.) i potpredsjednica Suda, a uz to i bivša profesorica na Sveučilištu u Leuvenu (Belgija), te **Anand Doobay**, savjetnik

---

* Dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas, docentica na Katedri za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

** Mr. sc. Marin Bonačić, asistent na Katedri za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

¹ Na seminaru je sudjelovala i tročlana delegacija s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Osim pisaca ovog prikaza, na seminaru je sudjelovao i Zoran Burić, asistent na Katedri za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

u *Peters & Peters Solicitors LLP* iz Londona (UK) i stručnjak za izručenja i pitanja pravne pomoći.

Nakon uvodne riječi i upoznavanja s programom, koje je u ime organizatora održala **Corina Badea**, prvo je izlagala **Françoise Tulkens**. Izlaganje je bilo podijeljeno u tri dijela: odgovornost država, materijalno kazneno pravo i kazneno procesno pravo. U prvom dijelu razmatrana su pitanja izvanteritorijalne primjene Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (presude *Al-Jedda i Al-Skeini protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, obje iz 2011.) te međunarodnih organizacija (*Nada protiv Švicarske* iz 2012.).

Drugi dio izlaganja bio je posvećen materijalnom pravu. U pogledu prava na život (čl. 2. EKLJP) razmatrane su materijalne obveze država u slučaju samoubojstva u zatvoru (*De Donder i De Clippel protiv Belgije* iz 2011.) i smrti štrajkača glađu te postupovne obveze (*Trévalec protiv Belgije* iz 2011. i *Savitsky protiv Ukrajine* iz 2012.). Nakon toga izložena je problematika zabrane mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kazne (čl. 3. EKLJP) glede pritvora osoba s invaliditetom (*Z.H. protiv Mađarske* iz 2012.), homoseksualnih osoba (*X protiv Turske* iz 2012.), nasilja u pritvoru (*L. protiv Latvije* iz 2012.) te u slučaju ginekološkog pregleda maloljetnice (*Yazgül Yilmaz protiv Turske* iz 2011.).

U pogledu zabrane ropstva i prisilnog rada (čl. 4. EKLJP) istaknute su presude koje su se odnosile na ropstvo u obitelji (*C.N. i V. protiv Francuske* iz 2012.) te trgovinu ljudima i rad u zatvoru (*Stummer protiv Austrije* iz 2011.). Slijedio je osvrt na čl. 7. EKLJP (nema kazne bez zakona) kroz niz presuda iz 2009. godine, potom na pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života (čl. 8. EKLJP) kroz čuvanje otisaka prstiju oslobođenih osoba i umjetnu oplodnju u zatvoru, zatim pravo na slobodu izražavanja (čl. 10. EKLJP) i pravo na slobodne izbore (čl. 3. Protokola br. 1 uz EKLJP) kroz presudu *Scoppola protiv Italije* iz 2012.

Treći dio izlaganja bio je posvećen kaznenom procesnom pravu. Prvo se razmatralo pravo na slobodu (čl. 5. EKLJP) kroz tri aspekta: a) pojam oduzimanja slobode (*Jendrowiak protiv Njemačke* iz 2011. i *Austin i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* iz 2012.), b) dopuštena lišenja slobode: izvršenje kazne (*James, Wells i Lee protiv Ujedinjenog Kraljevstva* iz 2012.), pritvaranje zbog medicinskih razloga (*Stanev protiv Bugarske* i *Pleso protiv Mađarske* iz 2012.), pritvaranje stranaca i uhićenje od policije (*Shimolovs protiv Rusije* iz 2011.), c) jamstva osobama kojima je oduzeta sloboda: razlozi uhićenja, pravo biti izveden pred suca, pravo na suđenje u razumnom roku (*Zandbergs protiv Latvije* iz 2012.) i alternativne mjere (*Piruzyan protiv Armenije* iz 2012.).

Posebna pozornost posvećena je pravu na pravično suđenje (čl. 6. EKLJP), i to kroz šest aspekata: a) pritvor i pomoć odvjetnika, b) obrazloženje odluka (*Judge protiv Ujedinjenog Kraljevstva* iz 2011.), c) prava okrivljenika i pomoć tumača, d) dokaze (*Al Khawaja i Tahery protiv Ujedinjenog Kraljevstva* iz 2011., *Othman – Abu Qatad protiv – Ujedinjenog Kraljevstva* i *El Haski protiv Belgije* iz 2012.), e) pretpostavku nedužnosti (*Konstas protiv Grčke* iz 2011.,

Lagardère protiv Francuske i *Allen protiv Ujedinjenog Kraljevstva* iz 2012.), te f) izvršenje kazni (*Boulois protiv Luksemburga* iz 2012.). Na kraju je spomenuta i zabrana *ne bis in idem* iz čl. 4. Protokola 7 uz EKLJP kroz presudu *Zolotukhin protiv Rusije* iz 2009.

Izlaganje **Ananda Doobaya** bilo je posvećeno odabranoj novijoj praksi Europskog suda za ljudska prava u području članka 6. EKLJP kojim se proklamira pravo na pravični postupak.² U ovom će se prikazu dati detaljniji pregled nekoliko najnovijih presuda spomenutih u izlaganju. Na samom početku, Anand Doobay se osvrnuo na nedavnu odluku *Pichugin protiv Rusije*, u kojoj je Europski sud za ljudska prava istaknuo da ocjenjujući pravičnost nekog kaznenog postupka u cjelini, osim prava obrane i interesa okrivljenika, uzima u obzir i interes javnosti te žrtava na prikladan progon počinitelja kaznenih djela, kao i prava svjedoka kada je to potrebno.³ To je u skladu s najnovijim trendovima jačanja procesne pozicije žrtve u kaznenom postupku, pa i u okviru čl. 6. EKLJP.

Posebno je zanimljiva prikazana presuda u predmetu *Othman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*,⁴ u kojemu je Europski sud za ljudska prava odlučivao o dopuštenosti deportacije radikalnog islamističkog klerika poznatog kao Abu Qatad u Jordan kako bi mu se sudilo zbog terorizma. Europski sud za ljudska prava je ustanovio da bi deportacija podnositelja zahtjeva u Jordan predstavljala povredu čl. 6. EKLJP, jer je u konkretnom predmetu postojala stvarna opasnost (*real risk*) da bi se u suđenju protiv njega koristili dokazi pribavljeni mučenjem, bez obzira na to što je Ujedinjeno Kraljevstvo s Jordanom već potpisalo Memorandum o razumijevanju kojim se jamči da podnositelj zahtjeva neće biti podvrgnut postupanju protivnom čl. 3. EKLJP. Naime, prema prijašnjoj praksi Europskog suda za ljudska prava, od presude *Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva*,⁵ odluka o izručenju može se osporavati i na temelju čl. 6. EKLJP, međutim samo iznimno, i to ako za okrivljenika postoji opasnost „očite uskrate pravičnog postupka“ (*flagrant denial of a fair trial*) u državi moliteljici. Zanimljivo je da do slučaja *Othman* još niti jedan podnositelj zahtjeva nije uspješno osporio rješenje o izručenju po toj osnovi, dakle primjenom takozvanog testa „očite uskrate pravde“ (*flagrant denial of justice*). Sada je u presudi *Othman* Europski sud za ljudska prava zaključio da je „uporaba dokaza pribavljenih mučenjem očito protivna ne samo odredbama čl. 6. nego i najosnovnijim standardima pravičnog postupka. Ona bi cijelo suđenje učinila ne samo nemoralnim i nezakonitim nego i potpuno nepouzdanim kada je riječ o njegovu ishodu. Stoga bi bila očita uskrata pravde ako bi se takvi dokazi

² Izlaganje je popraćeno pisanim materijalom koji je predavač pripremio za polaznike, kojim su se autori koristili u izradi ovog prikaza.

³ *Pichugin protiv Rusije*, 38623/03, 23. listopada 2012., § 194.

⁴ *Othman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 8139/09, 17. siječnja 2012.

⁵ *Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, A/161, 7. srpnja 1989.

koristili u kaznenom postupku. Sud ne isključuje da bi se slična razmatranja mogla primijeniti i glede dokaza pribavljenih drugim oblicima zlostavljanja⁶, međutim nije odlučivao o tom pitanju.

U nastavku izlaganja Anand Doobay se osvrnuo i na nekoliko najnovijih presuda koje su se odnosile na pravo na pravični postupak iz čl. 6. st. 1. EKLJP s obzirom na ulogu sudaca porotnika u kaznenom postupku. Premda je zahtjev da sudska odluka bude obrazložena jedan od općih elemenata pravičnog postupka, suci porotnici u nekim europskim pravnim sustavima nisu dužni obrazlagati svoje odluke donesene u kaznenom postupku. U presudi *Taxquet protiv Belgije* veliko vijeće Europskog suda za ljudska prava istaknulo je da „premda Konvencija ne zahtijeva da porotnici obrazlažu svoje odluke..., optuženik, a i publika, moraju biti u mogućnosti da shvate doneseni pravorijek; to je vitalno jamstvo protiv arbitrarnosti“⁷. K tome valja dodati da su upravo „precizna pitanja poroti“ (koja postavlja sudac i kojima on na neki način usmjerava porotu, nap. a.) „neizostavan uvjet da bi podnositelj zahtjeva razumio osuđujući pravorijek protiv njega“⁸, što je potvrđeno i u odluci u predmetu *Judge protiv Ujedinjenog Kraljevstva*.⁹

Glede jamstva nepristranosti suda, Anand Doobay prikazao je recentnu presudu *Hanif protiv Ujedinjenog Kraljevstva*,¹⁰ u kojoj je Europski sud za ljudska prava ustanovio povredu čl. 6. EKLJP zbog pristranosti suda. U tom je predmetu jedan od porotnika bio policijski službenik koji je poznao jednog od policijskih svjedoka te je s njime imao određene profesionalne odnose u jednom drugom predmetu. Sudac je odbio zahtjev obrane da se policijski službenik izuzme iz porote, što je potvrdio i žalbeni sud. Europski sud za ljudska prava najprije se pozvao na objektivni test nepristranosti suda, potom je istaknuo da „ne proizlazi nužno iz činjenice što je član suda imao osobna saznanja o nekome od svjedoka u predmetu da će unaprijed favorizirati svjedočenje te osobe. Potrebno je u svakom pojedinom slučaju ocijeniti je li dotična familijarnost takve prirode i stupnja da upućuje na nedostatak nepristranosti na strani suda“¹¹.

U nastavku svoga izlaganja Anand Doobay ukratko je prikazao niz presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetima u kojima je razmatrao navode povrede posebnih jamstava okrivljenikove obrane iz čl. 6. st. 3. EKLJP. Prvi dio seminara završio je prezentacijom rasprave pred velikim vijećem Europskog suda za ljudska prava, koju su polaznici pratili drugi dan seminara.

---

⁶ *Othman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 8139/09, 17. siječnja 2012., § 267.

⁷ *Taxquet protiv Belgije*, 926/05, veliko vijeće, 16. studenoga 2010., § 90.

⁸ *Taxquet protiv Belgije*, 926/05, veliko vijeće, 16. studenoga 2010., § 98.

⁹ *Judge protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka o dopustivosti, 35863/10, 8. veljače 2011.

¹⁰ *Hanif protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 52999/08 i 61779/08, 20. prosinca 2011.

¹¹ *Hanif protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 52999/08 i 61779/08, 20. prosinca 2011., §38.